Zeitschrift: Jahrbuch für Philosophie und spekulative Theologie
Band: 17 (1903)

Artikel: De concordia Molinae [Fortsetzung]
Autor: Prado, Norbertus del
DOI: https://doi.org/10.5169/seals-761812

Nutzungsbedingungen
Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. Mehr erfahren

Conditions d'utilisation
L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. En savoir plus

Terms of use
The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. Find out more

Download PDF: 25.01.2026

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, https://www.e-periodica.ch

proclivis. Omne igitur bonum opus auget thesaurum verae culturae in vitam, omne opus malum defraudat thesaurum illum et auget acervum scandali et perditionis in mortem. Et ita verum est, quod concionatur Chrysostomus:[1] „Qui mansuetus est atque modestus et misericors et iustus, non intra se tantummodo haec recte facta concludit, verum in aliorum quoque utilitatem praeclaros hos faciet effluere fontes. Igitur qui corde mundo est atque pacificus et persecutionem pro veritate patitur, nihilominus in commune commodum vitam instituit."

DE CONCORDIA MOLINAE.

Scripsit
FR. NORBERTUS DEL PRADO ORD. PRAED.

(Sequitur vol. XVII. p. 301.)

Caput secundum.

Utrum Concordia Molinae concordet cum doctrina Divi Thomae.

I.

1. Visis enim principiis Concordiae oportet nunc inquirere, utrum Molina supra fundamentum doctrinae ac quaestionum Divi Thomae aedificaverit huiusmodi Concordiae fabricam. — Et quidem *Molina* in **Praefatione** ita scribit: „Cum in Primam Partem Divi Thomae, quem veluti scholasticae Theologiae solem ac principem sequi decernimus, commentarios ex obedientiae praescriptione ordiremur; . . . illud igitur optimum factu visum est, ut quae ad propositae Concordiae seriem rationemque intelligendam attinerent, seorsim extra Primam Partem ederemus, eo tamen ipso iacto fundamento doctrinae ac quaestionum Divi Thomae, in quas illa commentabamur."

Deinde disputat. 49 (q. 14. a. 13) addit: „Divum Thomam, quem in omnibus patronum potius, quam adversarium habere percupio."

Ac postremo disput. 1. memb. XIII (q. 23 a. 4 et 5.) superaddit: „Opto enim magis patronos omnes, quam vel unum

[1] Hom. XV. in Matth. sub med.

adversarium habere, nedum Divum Thomam, cuius iudicium, et doctrinam tanti facio, ut tunc me securius pedem figere arbitrer, cum illum consentientem comperio."

2. Hinc quod Molinistae ad magistri exemplum multos scribentes libros iuxta principia Divi Thomae, secundum Divi Thomae mentem, ex abundantia cordis haec et alia huiusmodi loquantur:

a) „Sancti Thomae Schola, inclinato iam ad finem saeculo sexto decimo, in duas est divisa partes . . . Societatis autem Iesu Theologi communem ac traditam quasi per manus veterem doctrinam retinuerunt constanterque explicuerunt."[1]

b) „Propriam Societatis Iesu theologis laudem tribui nolim nisi hanc: quod ea, quae apud S. Thomam delineata quidem, disiecta tamen et minus absoluta extabant, ea diligentius excoluerint, uberius et luculentius evolverint, in unum corpus redegerint."[2]

c) „At a D. Thoma de gratia et praedestinatione disserens certissime discessit (Molina): qui locus alter erat accusationis. Istud quoque negandum esse dicimus."[3]

d) „Qua in re (de scientia Dei) non facile, ut videtur, rectum tenebunt iter, quicumque deflectunt a via, quam, inhaerendo principiis Angelici Praeceptoris, ostendit Molina in celebri libro Concordiae."[4]

e) „Quoad praedestinationem placet doctrina, quam conformiter ad principia Summorum Doctorum Augustini et Thomae, docuit Molina in libro Concordiae (qu. 23 art. 4. et 5.) Disput. 1. Memb. XI."[5]

3. Ut autem supra dictorum valeat quisque iudicare veritatem, quatuor principia **Concordiae** in antecedenti capite iam exposita cum ipsius Divi Thomae doctrina breviter conferre intendimus; ac 1. de concursu Dei generali, 2. de concursu Dei speciali, 3. de dono perseverantiae, 4. de scientia media, 5. de praedestinatione.

II.

4. Conclusio prima: *Doctrina Molinae circa concursum Dei generalem minime concordat cum doctrina Divi Thomae.*

Argumentum 1. ex testimonio ipsius *Molinae.* — Molina

[1] Schneemann S. I. Controvers. de divinae gratiae etc. Ed. 1881, p. 217.

[2] Frins S. I.

[3] Schneemann, ibidem p. 234 de Doctrina Molinae.

[4] Billot, de Deo Uno, pars II. cap. 1. de Scientia Dei.

[5] Idem, ibidem cap. 2, de Praedest. variae sententiae, p. 264.

etenim q. 14 a. 13. disput. 26 ait: „Divus Thomas 1. Part. qu. 105. a. 5. docet, Deum duplici ratione dici operari cum causis secundis. In primis, quia virtutem illis tribuit ad operandum easque actu conservat. Deinde quia ita eas ad agendum movet, ut quodammodo formas et virtutes earum applicet ad operationem, non secus atque artifex securim applicat ad scindendum."

„Duo autem sunt, quae mihi difficultatem pariunt circa doctrinam hanc Divi Thomae. Primum est, quod non videam, **quidnam sit** motus ille et applicatio in causis secundis, qua Deus illas ad agendum moveat et applicet . . . Quare ingenue fateor, mihi valde difficilem esse ad intelligendum motionem et applicationem hanc, quam Divus Thomas in causis secundis exigit."

„Secundum, quod mihi difficultatem parit, est, quia iuxta hanc Divi Thomae doctrinam Deus non concurrit immediate immediatione suppositi ad actiones et effectus causarum secundarum, sed solum mediate, mediis scilicet secundis causis." Hucusque Molina.

5. Argumentum 2. ex oppositis proprietatibus **divinae motionis,** quam Divus Thomas exigit in causis secundis, et **concursus divini,** quem Molina tradit in sua Concordia.

a) Prima *proprietas* iuxta *Divum Thomam.* Deus movet et applicat formas et virtutes operativas ad agendum; et influit in ipsas causas secundas, complendo ac perficiendo virtutem activam ipsarum.

b) Secunda. Ideo Deus influit immediate, immediatione suppositi et immediatione virtutis, in potentias creaturarum; et influit in earum operationes et effectus **immediate** quidem immediatione virtutis, sed **mediate** immediatione suppositi, cum inter Deum agentem et effectus atque operationes causarum secundarum medient ipsae secundae causae agentes.

c) Tertia. Deus et creatura sunt duae causae, non partiales, sed totales; unaquaeque in suo ordine. Deus enim perfecte operatur ut Causa Prima; et ipse operatur in quolibet operante immediate, non exclusa operatione voluntatis et naturae. Creatura autem perfecte etiam operatur ut causa secunda, ita quod per suam ipsam subordinationem ad Causam Primam acquirit totam suam perfectionem ad agendum. Deus enim 1. dat virtutem agendi permanentem; 2. conservat eam; 3. applicat actioni; 4. applicando confert virtutem transeuntem, virtutis permanentis complementum.

a) Prima *proprietas* opposita iuxta *Molinam.* Deus non applicat virtutes operativas ad agendum; nec influit, perficiendo, in ipsas potentias creaturae.

b) Secunda. Deus concurrit et influit **immediate** immediatione suppositi in ipsas actiones et effectus causarum: unde non causat effectus causarum secundarum illis mediantibus, sed illis duntaxat concurrentibus.

c) Tertia. Unde Deus et creaturae sunt duae causae, non totales, sed partiales; non per se subordinatae, sed ad invicem dependentes. Deus enim indiget influxu creaturae, sicut et creatura indiget influxu Dei. Nec Deus influit in causam creatam, sicut nec creatura influit in Deum. Et tamen tam influxus Dei quam influxus creaturae mutuo ab invicem pendent. Ita ad litteram Molina: „*Nec influxus Dei est in causam secundam, quasi illa prius eo mota agat et producat effectum suum. Hi duo influxus mutuo ab invicem pendent, ut in rerum natura existant; quia neuter sine altero est actio productiove effectus.*" (Concord. q. 14 disput. 26.)

6. Argumentum 3. Iuxta *Divum Thomam* Deus et creatura operantur ad eamdem operationem atque effectum, sicut causa principalis et causa instrumentalis. Quamobrem 1. in operatione, qua Deus operatur movendo causam creatam, causa creata non operatur; 2. ipsa causae creatae operatio est etiam operatio virtutis divinae; 3. Deus influit in voluntatem creatam ea ratione, qua voluntas agit et actum elicit.

Iuxta Molinam Deus et creatura operantur sicut causae laterales ac parallelae. Unde 1. Deus non operatur movendo naturam; 2. operatio naturae ea ex parte, qua prodiit seu emanat a virtute creaturae, non est operatio virtutis divinae; 3. Deus non influit in voluntatem ea ratione, qua voluntas elicit actum et agit.

7. Argumentum 4. Iuxta *Molinam*, concursus generalis Dei est: 1. simultaneus natura et causalitate cum concursu causae secundae, 2. dependens a creatura, 3. indifferens ad bonas sicut ad malas actiones, 4. sub dominio liberi arbitrii creati, 5. et determinatur ad hoc vel ad illud per ipsam creaturae voluntatem.

Iuxta *Divum Thomam* autem est: 1. Simultaneus tempore, sed praevius natura et causalitate; quoniam „*motio moventis praecedit motum mobilis ratione et causa.*" (Lib. 3. contr. g. cap. 149.)

2. Non dependet a concursu creaturae, sed concursus creaturae dependet a concursu Dei. Quoniam „virtus Primi Agentis est complementum secundi"; et „causa secunda non agit, nisi ex influentia Causae Primae;" et „omnes secundae causae agentes

a Primo Agente habent hoc ipsum, quod agant." (Lib. 3. contr. gent. cap. 66; Qu. 3 de Potent. a. 4. et a. 7. ad 13.)

3. Non est indifferens ad bonum et ad malum, sed semper est determinate ad bonum et numquam ad malum; ita quod, si actio creaturae rationalis est bona tam in ordine physico quam morali, *„utrumque Deus creaturae agenti influit, et ut agat, et ut bene agat."* Si autem actio creaturae deformitati peccati substat, „quidquid est in actu deficiente, scilicet peccato, de ratione actus et entis et boni, totum hoc a Primo Agente, scilicet Deo, procedit mediante voluntate; sed ipse defectus, qui est in actu, hoc modo est a voluntate, quod a Deo non procedit." (Lib. 2 Sent. dist. 37 qu. 2. a. 2.)

4. Non est sub dominio creaturae, sed creatura sub dominio Dei. Proprie loquendo, non utitur voluntas hominis influxu Dei, sed Deus per suum influxum utitur voluntate hominis. Etenim voluntas est quidem domina sui actus; et propterea hoc dominium, quod exercet agendo, habet a Deo in ipsam operante; at voluntas non est domina divinae operationis. (Qu. 3 de potent. art. 7. ad 13.)

5. Non determinatur ad hoc vel ad illud per voluntatem creatam, sed ipsam voluntatem ad hoc vel ad illud facit seipsam determinare; quoniam hoc ipsum a divina motione accipit potentia voluntatis, quod est actualiter influere in suam liberam operationem. Non est contrarietas in hoc, quod Agens Primum determinet agens secundum, et agens secundum determinet semetipsum; cum a Deo sic movente et determinante in ordine Causae Primae secundum agens *„habet hoc ipsum, quod seipsum movet"*, id est reducat se de potentia in actum: quod est se movere et determinare ad agendum. (3. P. qu. 47. a. 3. ad 2.; et de Malo qu. 3. a. 2. ad 4.)

At influxus Causae Primae, in quantum a voluntate Dei derivatur, potens est quemcumque effectum ex se producere; sed in quantum recipitur in potentia operativa causae secundae, quam perficit, ad talem speciem actus et effectus **determinatur**, qualem causa secunda producere valet. Haec tamen determinatio non est activa, sed passiva; non aliquid addit perfectionis, sed limites apponit; non auget activitatem, sed circumscribit, quomodo determinatur **esse** per formam, in qua recipitur; sicut determinatur **forma** per materiam, in qua subiectatur; velut individuatur accidens per capacitatem subiecti, cui inhaeret. Quo sensu ait D. Thomas lib. 3. c. gent. cap. 66: *„Secunda agentia sunt quasi particulantia et determinantia actionem Primi Agentis."* Quod aliis verbis declaravit Angelicus Doctor 3. Part. qu. 57

a. 3. ad 3. dicens: „*Etsi virtus divina sit infinita et infinite operetur, quantum est ex parte operantis; tamen effectus virtutis eius recipitur in rebus secundum earum capacitatem et secundum Dei dispositionem.*"

8. Argumentum 5. Iuxta doctrinam Divi *Thomae* Deus movet omnes causas secundas ad operandum, quasi applicando et virtutes rerum ad operationem; sicut etiam artifex applicat securim ad scindendum. Et id, quod a Deo fit in causa secunda per huiusmodi applicationem, est **illud,** quo causa secunda actualiter agat; est „*vis, qua agit ad* **esse**, *ut instrumentum Causae Primae.*" — (1. P. q. 105 a. 5.; Qu. de Potent. 3 a. 7 ad 7.)

Iuxta *Molinae* doctrinam Causa Prima et causa secunda concurrunt ad effectum producendum: „*non secus ac cum duo trahunt navim, totus motus proficiscitur ab utroque trahentium, sed non tamquam a tota causa motus.*" (Disp. 26.) Ac praeterea **vis illa,** de qua D. Thomas loquitur, traditur a Molina quasi: „*Commentitium quid plane est, nullaque ratione fulcitur, et res frusta multiplicat.*" — (Concord. qu. 14. a. 13. disput. 26.)

9. Argumentum 6. Divus Thomas lib. 1. Contra errores Graecorum cap. 23 expresse in terminis condemnat concursum simultaneum Molinae, inquiens: „Sciendum, quod aliquid dicitur cooperari alicui dupliciter. Uno modo, quia operatur ad eumdem effectum, sed per aliam virtutem, sicut minister domino, dum eius praeceptis obedit; et instrumentum artifici, a quo movetur. Alio modo dicitur aliquid cooperari alicui, inquantum operatur eamdem operationem cum ipso, sicut si diceretur **de duobus portantibus aliquod pondus, vel de pluribus trahentibus navem,** quod unum alteri cooperatur."

„Secundum igitur primum modum creatura potest dici Creatori cooperari, quantum ad aliquos effectus, qui fiunt **mediante creatura;** non tamen quantum ad illos effectus, qui sunt immediate a Deo, ut creatio et sanctificatio."

„Secundo autem modo creatura Creatori non cooperatur; sed solae tres personae sibi invicem cooperantur, quia earum est operatio una; non autem ita quod quaelibet earum partem virtutis possideat, per quam operatio completur, **sicut accidit in multis trahentibus navem;** sic enim cuiuslibet virtus esset imperfecta; sed ita quod tota virtus ad operationem sufficiens est in qualibet trium personarum."

III.

10. Conclusio secunda. *Gratia praeveniens, qua iuxta doctrinam Molinae Deus liberum arbitrium ad opera supernaturalia*

credendi, sperandi et diligendi evehit atque adiuvat, nequaquam concordat cum doctrina Divi Thomae.

Argumentum 1. ex testimonio ipsius *Molinae*. Natura enim sive ratio gratiae praevenientis atque operantis declaratur a Divo Thoma praesertim 1. 2. qu. 111 a. 2. et 3., ubi doctrina S. Augustini explicatur atque evolvitur. Sed Molina (qu. 14. a. 13. disput. 42) expresse fatetur se diverso modo, quo Divus Thomas, explicare conditiones gratiae praevenientis et operantis, et aliter quam Divus Thomas sensum ac mentem S. Augustini interpretari. Ait enim ad litteram: „*Tametsi aliter Augustinum intellexerint Divus Thomas duobus articulis citatis, Sotus lib. 1. de natura et gratia, et quidam alii.*"

11. Argumentum 2. etiam ex ipsius *Molinae* testimonio. Quid autem sit gratia operans ac praeveniens, maxime innotescit ex modo, quo in iustificatione adulti explicatur **motus** liberi arbitrii in Deum per fidem, spem et caritatem, et in peccatum per detestationem ac dolorem; et qualiter credendi, sperandi, diligendi ac poenitendi efficienter emanent a theologicis habitibus eo ipso instanti, quo gratia iustificans infunditur; et qualiter ad gratiam sanctificantem ipsosque habitus infusos homo ultimo disponitur. Etenim iustificatio impii est effectus gratiae praevenientis atque operantis. (1. 2. qu. 113.)

Atqui *Molina* conceptis verbis pronuntiat: a) se numquam valuisse intelligere Divi Thomae doctrinam circa hanc de iustificatione materiam; b) sententiam Divi Thomae apparere tamquam periculosam et doctrinae Concilii Tridentini contrariam; c) sententiam Divi Thomae tollere liberam voluntatem.

Ita enim scribit in libro **Concordiae** qu. 14. a. 13 disput. 46: „Divus Thomas 1. 2. qu. 113. a. 7. ad 4. et a. 8. ad 2.; Caietanus, Bartholomaeus de Medina ad eumdem Art. 8; Sotus de nat. et grat. lib. 2. cap. 18. et lib. 4. Sent. dist. 14. qu. 2. a. 6; et Canus in relectione de Poenit. part. 1. ad finem, in ea sunt sententia, ut dicant: *Ultimam dispositionem adulti ad gratiam efficienter emanare a gratia ipsa, in quo stanti gratia primo infunditur.*"

a) „Ego fateor, me nunquam valuisse intelligere, quonam facto gratia ipsa gratum faciens concurrere possit ad actum liberi arbitrii, qui ad eam dispositio est praerequisita: unde semper probabiliorem iudicavi opinionem contrariam."

b) „Neque satis intelligo, quo pacto *libera* maneret voluntas ad eliciendum et non eliciendum actum contritionis, si prius in genere causae efficientis acciperet habitum caritatis et gratiae, influxuque illius iuvaretur ad actum contritionis eliciendum."

c) „Concilium Tridentinum hac de re plane satis aperte (contrarium doctrinae D. Thomae) innuere sess. 6. cap. 7. et canon. 4., si attente legatur et expendatur.“

12. Argumentum 3. ex oppositis notis, quae gratiae praevenienti atque operanti assignantur a Divo Thoma et a Molina.

Gratia praeveniens et operans iuxta *Molinam:*

1. nota: antecedit semper vel tempore vel natura influxum liberi arbitrii ad actiones eius supernaturales.

2. Indiget concursu simultaneo sive generali; ita ut ad hoc, quod „liberum arbitrium una cum gratia praeveniente producat quemcumque actum, necessarium est, ut Deus una cum illis immediate in actum producendum per **concursum suum universalem** influat“.

3. Potest compensari vel suppleri per ipsummet concursum universalem, simultaneum ac parallelum; quoniam „Deus de potentia absoluta tanto ac tali influxu immediato in eosdem actus cum libero arbitrio poterit cooperari, ut efficiantur tales, quales essent, si praeveniens gratia antecederet“.

Iuxta *Divum Thomam* gratia praeveniens et operans:

1. nota: antecedit quidem semper influxum liberi arbitrii, quem complet atque elevat ad producendum actum liberum supernaturalem, *natura et causalitate;* sed *non tempore.*

2. Non indiget concursu generali, quoniam gratia operans ac praeveniens est ipsa physica praemotio in ordine supernaturali.

3. Non potest compensari per concursum generalem eo ipso, quod alius est ordo naturae et alius ordo gratiae; et sicut actus supernaturalis differt ab actu naturali, ita differunt inter se **motio,** qua voluntas movetur a Deo, ut Auctor naturae est, et **motio,** qua movetur a Deo, ut Auctor est gratiae.

13. Argumentum 4. ex diverso modo, quo iuxta utriusque doctrinam effectus seu actus supernaturales causantur.

Iuxta *Molinam* actus supernaturalis habet tres partes unius integrae causae, nempe 1. a gratia praeveniente, 2. ab influxu liberi arbitrii, 3. ab influxu Dei per concursum generalem.

a) A Deo influente per solum concursum generalem actus non habet, quod sit **assensus** credendi aut **dolor** de peccatis magis, quam actus oppositus;

b) ab influxu autem liberi arbitrii actus habet, quod sit potius **assensus** fidei aut dolor de peccatis, quam aliquis alius diversus actus;

c) a gratia vero praeveniente, seu a Deo, ut per illam tamquam per suum instrumentum una cum libero arbitrio influit in

eumdem actum, habet, quod sit actus **supernaturalis,** specie distinctus ab actu pure naturali credendi vel dolendi de peccatis.

Iuxta *Divum Thomam* gratia actualis praeveniens (sive sit operans sive cooperans):

a) non est instrumentum, sed **vis instrumentalis,** qua libera voluntas hominis agit ut instrumentum Spiritus Sancti, sive iam inhabitantis per caritatem, sive tantum per suum divinum impulsum moventis;

b) complet virtutem propriam operativam liberi arbitrii et evehit atque illam elevat ad eliciendum actum supernaturalem;

c) unde actus supernaturalis hominis habet a Deo potentiam voluntatis creatae physice per gratiam actualem praemovente: 1. quod sit assensus credendi, 2. assensus liber, 3. assensus supernaturalis. Quapropter Deus et liberum arbitrium creatum non sunt causae partiales nec parallelae, sed unaquaeque in suo ordine totalis; atque omnis vis ac perfectio supernaturaliter agendi a Deo procedit et in potentia liberi arbitrii recipitur; ac per liberi arbitrii creati potentiam influentia Primi Agentis pervenit ad causatum atque in ipsum ingreditur vehementius.

14. Argumentum 5. ex diversis characteribus effectuum gratiae praevenientis.

Iuxta *Molinam* ad effectus gratiae praevenientis in homine:

1. „non cooperatur voluntas, qua liberum arbitrium est;"

2. „motus illi actiones quaedam vitales sunt, quas in se experitur voluntas;"

3. „velit, nolit, praesente cognitione insurgunt in voluntate;"

4. „voluntas **patitur** illos supernaturales **rationemque** habentes gratiae praevenientis, si Deus simul in eosdem **specialiter** influat." Ita ad litteram Molina.

Iuxta *Divum Thomam* ad effectus gratiae praevenientis in voluntate:

1. cooperatur voluntas, qua liberum arbitrium est, id est voluntas ut voluntas, voluntas libere operans.

2. Motus illi seu actiones vitales non sunt ipsa gratia praeveniens, sed actiones prodeuntes a potentia voluntatis physice mota a Deo per motionem supernaturalem, quae dicitur et est gratia praeveniens.

3. Huiusmodi vitales ac supernaturales motus voluntatis minime insurgunt, velit nolit voluntas; sed e contra liberrime eliciuntur ab ipsa voluntate, perfecta ac elevata a Deo per supernaturalem motionem; et in ipsa iustificatione per motionem, quae est infusio gratiae sanctificantis et habituum supernaturalium.

4. Huiusmodi actiones sive motus supernaturales non habent

rationem gratiae praevenientis, sed sunt ipsius praevenientis gratiae **effectus.** Deus enim influit et causat illos **mediante potentia** liberi arbitrii liberaeque voluntatis, quam complet, actuat ac transire facit in **actum** movendo motione gratuita, quae est gratia praeveniens.

5. Unde voluntas **patitur** quidem et **agitur** a Deo, dum recipit divinam supernaturalem motionem, quae est gratia actualis **semper praeveniens,** sive sit operans, sive sit cooperans; at voluntas agitur, ut agat, patitur, ut supernaturaliter operetur. Nam per omnem physicam praemotionem seu in ordine naturae tantum, seu in ordine praeterea supernaturali, voluntas creaturae rationalis perficitur in ratione potentiae **activae** et **liberae.** „*Instrumentum animatum agit et agitur.*" (Lib. 3. Sent. dist. 13. qu. 1. a. 1. ad 4.) Et rursus: „*Instrumentum anima rationali animatum ita agitur, quod etiam agit.*" (3. Part. qu. 7. a. 1. ad 3.)

IV.

15. Conclusio tertia: *Doctrina Molinae in explicando modo doni perseverantiae non concordat cum doctrina Divi Thomae.*

Explicatio enim de modo doni perseverantiae, quam ipse **Molina** non dubitat appellare „*legitimam seu potius orthodoxam explicationem,*" innititur subsequentibus principiis.

Primum: Facientibus quod est in se, sive „ex nostris viribus naturalibus conantibus facere, quod in nobis est", Deus „ex lege statuta" non denegat gratiam.

Secundum: Cum quo auxilio unus non convertitur, alius convertitur.

Tertium: Fieri potest, ut aliquis, praeventus ac vocatus longe maiori auxilio, pro sua libertate non convertatur, et alius cum longe minore convertatur.

Quartum: Cum auxiliis ex parte Dei, cum quibus unus iustificatur et salvatur, alius pro sua libertate nec iustificatur nec salvatur.

Quintum: Nec dubitandum est, multos torqueri apud inferos, qui multo maioribus auxiliis ad salutem a Deo donati fuerunt, quam multi, qui in coelo divino conspectu fruuntur.

Sextum: Auxilia gratiae non habent ex sua natura, quod efficacia sint; sed id pendere a consensu liberi arbitrii. Ita quod e duobus, qui aequali motu gratiae moventur, unus consentiat, alter vero non, certe solum provenit ab innata et propria et intrinseca libertate utriusque.

Septimum: Nulli Deum denegare auxilium, quod ad perseverandum sit satis.

Ita Molina ad litteram in libro Concordiae locis citatis supra cap. I. § V. (huius Annuarii vol. XVII p. 314 s.).

16. Divus **Thomas** vero haec, quae subsequuntur, velut *fundamentalia* tradit principia in materia de gratia et iustificatione atque perseverantiae dono.

Primum: „Hoc ipsum, quod aliqui faciunt, quod in se est, convertendo se scilicet ad Deum, ex Deo est movente corda ipsorum." (Ad Roman. cap. 10 lect. 3.)

Secundum: „Cum dicitur homo facere, quod in se est, dicitur hoc esse in potestate hominis, secundum quod est motus a Deo." (1. 2. qu. 109. a. 6. ad 2.)

Tertium: „Si in potestate hominis esse dicatur aliquid, excluso auxilio gratiae; sic ad multa tenetur homo, ad quae non potest sine gratia reparante." (2. 2. qu. 2. a. 5. ad 1.)

Quartum: „Facientibus, quod est in se viribus gratiae, Deus non denegat gratiam." (1. 2. qu. 112 a. 3 ad 1.)

Quintum: „Non est ratio inquirenda, quare hos convertat et non illos; hoc enim ex simplici eius voluntate dependet." (Lib. 3 cont. gent. cap. 161.)

Sextum: „Diversitatis gratiae ratio quidem est aliqua ex parte se praeparantis ad gratiam; qui enim magis se ad gratiam praeparat, pleniorem gratiam accipit." (1. 2. qu. 112. a. 4.)

Septimum: „Quaecumque praeparatio in homine esse potest, est ex auxilio Dei moventis animam ad bonum." (1. 2. qu. 112. a. 2.)

Octavum: „Ex parte liberi arbitrii non potest accipi prima ratio huius diversitatis; quia praeparatio ad gratiam non est hominis, nisi inquantum liberum arbitrium eius praeparatur a Deo. Unde prima causa huius diversitatis accipienda est ex parte Dei." (1. 2. qu. 112. a. 4.)

Nonum: „Quantitas caritatis non dependet ex conditione naturae vel ex capacitate naturalis virtutis, sed solum ex voluntate Spiritus Sancti." (2. 2. qu. 24. a. 3.)

Decimum: „Qui plus conatur, plus habet de gratia; sed quod plus conetur, indiget altiori causa." (In Evang. Matth. cap. 25.)

Undecimum: „Conatum liberi arbitrii praevenit Spiritus Sanctus, movens mentem hominis plus vel minus secundum suam voluntatem." (2. 2. qu. 24. a. 3. ad 1.)

Duodecimum: „Hoc ergo, quod unus habet caritatem longam, latam, sublimem et profundam, et alius non, venit ex profundo divinae praedestinationis." (Ad Ephes. cap. 3. lect. 5.)

Decimotertium: „Deus omnes homines diligit, non tamen quodcumque bonum vult omnibus. Quibusdam non vult hoc bonum, quod est vita aeterna.“ (1. P. qu. 23. a. 3. ad 1.)

Decimoquartum: „Multis enim datur gratia, quibus non datur perseverare in gratia.“ (1. 2. qu. 109 a. 1.)

Decimoquintum: „Perseverantia autem viae dependet solum ex motione divina, quae est principium omnis meriti. Sed Deus gratis perseverantiae donum largitur, cuique illud largitur.“ (1. 2. qu. 114. a. 9.)

Decimosextum: „Unde si ex intentione Dei moventis est, quod homo, cuius cor movet, gratiam consequatur, infallibiliter ipsam consequitur.“ (1. 2. qu. 112. a. 3.) Ac similiter si ex intentione Dei moventis est, quod homo, cuius cor movet, in gratia iam consecuta perseveret, infallibiliter in gratia usque in finem perseverabit.

Decimoseptimum: „Quaerere, quare Christus illi non praedicavit, et quare gratiam illi non apposuit, est idem quod quaerere *praedestinationis causam*, quae nulla est nisi voluntas Dei.“ (Lib. 3. Sent. dist. 1. qu. 1. a. 4. ad 4.)

17. Observatio ipsius Divi Thomae: „Sed hic cavendum est de quodam errore; quia videtur, quod ex studio et bonis naturalibus possemus acquirere gloriam aeternam. Sed Paulus dicit 1. ad Corinth. cap. 4. v. 7: *Quid habes, quod non accepisti?* Unde et desiderium et studium et caritas et fides: omnia haec sunt a Deo.“ (In Evang. Matth. cap. 13.)

18. Alia observatio: „Gratia enim, etsi non habeatur ex meritis, alioquin gratia non esset gratia, tamen oportet quod homo *faciat*, quod in se est. Deus autem voluntate sua liberalissima dat eam omni praeparanti. Apocal. cap. 3. v. 20: *Ecce sto ad ostium et pulso; si quis aperuerit mihi, intrabo ad eum.*“ Et 1. ad Timoth. cap. 2. v. 4: *Qui vult omnes homines salvos fieri.* Et ideo gratia Dei nulli deest, sed in omnibus, quantum in se est, se communicat; sicut nec sol deest oculis caecis.“

„Sed contra: Quia si gratia non datur ex operibus, sed tantum ex hoc, quod aliquis non ponit obstaculum: ergo habere gratiam dependet ex solo libero arbitrio et non ex electione Dei: quod est error Pelagii.“

„Respondeo. Dicendum est, quod **hoc ipsum**, quod aliquis non ponit obstaculum, *ex gratia procedit.* Unde si aliquis ponat, et tamen moveatur cor eius ad removendum illud; hoc est ex dono gratiae Dei vocantis per misericordiam suam. Galat. cap. 1. v. 15: *Cum autem placuit ei, qui me segregavit ex utero*

matris meae, et vocavit per gratiam suam. Hoc autem donum gratiae non est gratum faciens."

„Quod ergo a quibusdam removetur istud obstaculum, *hoc est ex misericordia Dei.* Quod autem non removetur, *hoc est ex iustitia eius.*" (Ad Hebrae. cap. 12. lect. 3.)

V.

19. Conclusio quarta: *Scientia illa, quam Molina introduxit* **mediam** *inter scientiam Dei mere naturalem et scientiam Dei mere liberam, non concordat cum doctrina Divi Thomae.*

Argumentum 1. ex testimonio ipsius *Molinae.* — Divus Thomas 1. reiicit **id ipsum**, quod in ratione scientiae mediae clauditur, scilicet: „*Non propterea erit aliquid, quia id scit Deus futurum; sed quia futurum est, scitur a Deo.*" Hoc exprimere quidditatem scientiae mediae, attestatur Molina in sua Concordia qu. 14. a. 13. disput. 52; hoc ipsum damnari a Divo Thoma, patet in terminis 1. P. qu. 14. a. 8 ad 1, et de Verit. qu. 2. a. 14. ad 1.

20. Argumentum 2. — Fundamentum Scientiae mediae habetur in verbis Origenis, a quo Molina huiusmodi scientiam accepit mutuatam, ut infra patebit. Sed verba Origenis lib. 8 in epist. ad Romanos: „*Non propterea erit aliquid, quia id scit Deus futurum; sed quia futurum est, scitur a Deo, antequam fiat*", benigne interpretans Angelicus Doctor in contrarium sensum adduxit, per quem ipsa scientia media e medio tollitur. Quod ingenue fatetur Molina qu. 14. disput. 52. scribens: „*Quamvis, ut verum fatear, contrarium innuere videatur Divus Thomas supra Art. 8. in responsione ad 1, dum exponit atque in contrarium sensum reducere conatur testimonium Origenis mox referendum; quod idem aperte docet.*"

21. Argumentum 3. — Iuxta *Molinam,* certitudo praedestinationis oritur ex Scientia media. Unde in sua Concord. qu. 23. a. 4. et 5. disput. 1. memb. 11: „In aeterna praedestinatione non alia est certitudo, quod praedestinatus sempiternam sit beatitudinem consecuturus, quam quae est in divina praescientia." Sed Divus Thomas ex professo tractans istam materiam qu. 6. de Verit. a. 3. totam rationem explicandi certitudinem praedestinationis a Molina adhibitam et supra scientiam mediam fundatam 1. reiicit; 2. affirmat, quod non potest dici; 3. quod est contra Scripturam et dicta Sanctorum. Ait enim:

„Non enim potest dici, quod praedestinatio supra certitu-

dinem providentiae nihil aliud addit nisi **certitudinem praescientiae**; ut si dicatur, quod Deus ordinat praedestinatum ad salutem sicut et quemlibet alium, sed cum hoc, de praedestinato *scit, quod non deficiet a salute.* Sic enim dicendo, non diceretur praedestinatus differre a non praedestinato **ex parte ordinis**, sed tantum ex **parte praescientiae** eventus; et sic praescientia esset causa praedestinationis; nec praedestinatio esset per electionem praedestinantis; quod est contra auctoritatem Scripturae et dicta Sanctorum."

Iuxta Molinam praedestinatio nihil addit supra providentiam nisi certitudinem praescientia mediae. Praedestinatio non differt a providentia ex **parte ordinis specialis**, sed solum ex **parte praescientiae.** Quod hic vel ille ordo rerum sortiatur rationem praedestinationis respectu unius et non respectu alterius: hoc pendet ex innata hominis libertate **praevisa** a Deo illa **scientia media,** qua ante omnem actum suae divinae voluntatis praevidet, in quam partem se inflectet et se determinabit creatura rationalis.

22. Argumentum 4. — Secundum doctrinam Divi *Thomae* tria sunt capita divinae cognitionis.

1. *Caput idearum in mente divina;* et hoc capite cognoscit necessario et naturaliter Deus **omnia possibilia.**

2. *Caput decretorum divinorum:* et in hoc capite videt Deus omnia, quae sunt, fuerunt vel erunt, et *quidquid est in creaturarum potentia,* etsi ratione alicuius conditionis apponendae, quae de facto non apponitur, nec sit actu nec erit nec fuerit.

3. *Caput praesentiae rerum in aeternitate:* et in hoc capite Deus intuetur ac videt omnia, quae Deus decrevit fieri, vel ut fiant, permittere, si de non ente ac defectu agatur.

Ex primo capite non fit transitus ad secundum, nisi mediante actu libero divinae voluntatis; ex secundo capite oritur necessario tertium; quoniam quae Deus decrevit facienda, eo ipso iam subduntur conspectui divino secundum suam praesentialitatem; et tamen sunt futura contingentia suis causis proximis comparata.

In doctrina ergo Divi Thomae nullus relinquitur locus inter scientiam Dei mere naturalem et scientiam Dei mere liberam. Inter hanc duplicem Dei scientiam nulla datur scientia media. Medium inter utramque utique datur; sed hoc medium non est **scientia,** sed **decretum,** quod est actus liber divinae voluntatis. Unde ipse Divus Thomas de Verit. qu. 2. a. 4. ad 1: „*Deus, cognoscendo scientia visionis omnes creaturas, comprehendit eas, et sic quidquid est in creaturarum potentia.*" Et 1. P. qu. 57. a. 2: „*Secundum quod causat, sic et cognoscit; quia scientia eius est causa rei, ut ostensum est qu. 14. a. 8.*" Et

1. P. qu. 25. a. 1. ad 4: „*Scientia Dei, quae dirigit ad opus, habet adiunctam voluntatem; quia est scientia, quae causat res scitas.*“ Et 1. P. qu. 14. a. 11: „*In tantum se extendit scientia Dei, in quantum se extendit eius causalitas.*“

23. *Molina* e contra, proprie loquendo, non assignat nisi unum solum caput divinae cognitionis, nempe: *Caput idearum in mente divina:* ex quo asserit, Deum certam scientiam de futuris contingentibus habere ante omnem actum seu decretum divinae voluntatis. In libro Concordiae qu. 14. disput. 49. ait, quod Deus „**ex altitudine** suae scientiae, prius nostro modo intelligendi, cum fundamento tamen in re, quam quicquam statuerit, comprehendit in seipso omnia, quae contingenter aut mere libere, per causas omnes secundas ex sua omnipotentia possibiles, essent futura, ex hypothesi, quod hos vel illos rerum ordines cum his vel illis circumstantiis vellet statuere.“ Molina igitur nec admittit *caput decretorum* seu actuum liberorum Divinae Voluntatis, nec *caput praesentiae* rerum futurarum in speculo aeternitatis. **Caput** quidem *praesentiae* rerum in aeternitate fundatur supra **caput** *divinorum decretorum;* nam ex solo **capite** *idearum* nec habetur nec haberi potest, quare ex infinita multitudine rerum possibilium quaedam sunt praesentia in speculo aeternitatis, quaedam autem non. Molina tamen quaerit, **quare** in ipsa altitudine divini intellectus; sed altitudo divini intellectus eadem est et pro possibilibus et pro futuris; ratio ergo **futuri** non oritur ex sola divini intellectus altitudine.

VI.

24. Conclusio quinta: *Doctrina Molinae circa praedestinationem non concordat cum doctrina Divi Thomae.*

Argumentum 1. Iuxta *Molinam* praedestinatio est: „Ratio ordinis seu mediorum in Deo, in quibus **praevidet** creaturam rationalem perducendam in vitam aeternam cum proposito eum ordinem exsequendi.“ Unde Deus: 1. praevidet sua scientia media, non quae ipse faciet, sed quae faciet creatura rationalis ex innata libertate sua cum talibus mediis et in tali ordine; 2. postquam Deus praevidit, deinde proponit illum ordinem creare et illa media conferre; 3. quod postea ille ordo cum illis mediis sortiatur **rationem praedestinationis** respectu huius creaturae rationalis et non respectu alterius: totum hoc pendet a libero utriusque creaturae arbitrio.

Iuxta *Divum Thomam* praedestinatio est: „*Quaedam ratio ordinis aliquorum in salutem aeternam in mente divina existens.*“ Executio autem huius ordinis est passive quidem in

praedestinatis, active autem in Deo. Est autem executio praedestinationis: vocatio et magnificatio secundum illud Apostoli ad Rom. cap. 8: „*Quos praedestinavit, hos et vocavit; quos vocavit, hos et magnificavit.*“ (1. P. qu. 23. a. 1. et 2.) Unde Deus: 1. eligit et proponit creaturam rationalem electam perducere in vitam aeternam; 2. praevidet in suo proposito exequendi, quae ipse faciet; 3. ipse faciet per suam divinam motionem, quod creatura rationalis, pro sua propria libertate, vocata veniat et audiat et consentiat Deo illam iustificanti, et iustificata mereatur et perseveret in gratia iustificanti. Atque ita **ipse consensus** liberi arbitrii creati est etiam effectus divinae praedestinationis.

25. Argumentum 2. — Iuxta *Molinam* praedestinatus differt a non praedestinato, non ex parte ordinis, sed ex parte **praescientiae** eventus. Sed hoc reiicitur expresse a Divo *Thoma* qu. 6 de **Veritate** a. 3.

26. Argumentum 3. — *Molina* in sua Concordia qu. 23 disput. 1. memb. 12. scripsit: „*Licet Divi Thomae auctoritas gravissima sit, propter eam tamen recedendum non esset a nostra sententia tot solidissimis fundamentis corroborata.*“

27. Argumentum ultimum. — Ipse quoque *Molina* qu. 23. a. 4. et 5. disput. 1. memb. 5. in sua Concordia (ed. Olyssiponae 1588) exponit sententiam Divi Thomae, incipiens his verbis: „Sententia Divi Thomae hoc loco, quae communior est inter scholasticos“ . . . Et deinde concludit: „Salva reverentia, quae Divo Thomae debetur magna, non miror, si communior scholasticorum sententia, praesertim eo modo intellecta, quo verba Divi Thomae hoc loco (qu. 23. a. 5.) ad tertium sonare videntur, a multis dura nimis indignaque divina bonitate et clementia iudicetur.“ Et praeterea:

a) Molina expresse impugnat doctrinam Divi Thomae. Nam scribit ad litteram: „*Communior scholasticorum de praedestinatione sententia impugnatur.*“[1]

b) Molina sententiam Divi Thomae appellat **duram, feram** et **crudelem.** Etenim ad litteram ait: „*Certe id potius duri, feri et crudelis, quam clementissimi principis auctorisque totius consolationis, bonitatis ac pietatis esse videtur; eaque ratione potius obscuraretur divina iustitia, quam commendabilis redderetur.*“

c) Molina sententiam Divi Thomae audet asserere esse contrariam Sacrae Scripturae. Ait enim: „*Est praeterea eadem sententia parum consentanea Scripturis Sacris.*“

[1] Ita in 1. editione Concordiae. In aliis sic: „*Communior sententia quousque sit vera . . .*“

d) Molina sententiam Divi Thomae affirmat irrisorias facere omnes exhortationes ad virtutem. Inquit siquidem: „*Profecto, si, quod impugnamus, verum est; fictiones potius et irrisiones comparatione eorum, qui vitam aeternam non consequuntur, viderentur istae invitationes atque obiurgationes, quae ex persona Dei factae in Scripturis Sacris continentur, quam veri animi significationes: quod tamen assertum non solum esset indignum divina bonitate et maiestate, sed etiam blasphemia plenum.*"

e) Molina sententiam Divi Thomae asseverat homines in desperationem inducere. Scribit namque: „*Haec sententia occasionem praebet hominibus despondendi animo, ne dicam desperandi, segnius operandi, obtendendi excusationes, atque sentiendi de Deo, non ut oportet, in bonitate; atque ea de causa minus hominum animos erga Creatorem diligendum ac colendum excitasse videatur.*"

f) Molina sententiam Divi Thomae asserit tollere libertatem hominis. Addit adhuc: „*Certe non video, quanam ratione patentissima libertas arbitrii nostri, quam experimur, quaeque tam aperte in Scripturis Sacris traditur, cum divina praedestinatione ita explicata cohaerere valeat.*"

28. Hoc itaque modo tamquam per manus tradita veteris Scholae S. Thomae doctrina, in novam religionem Societatis Iesu translata, strenue explicata atque amplificata est! Sic ea, quae apud S. Thomam delineata, disiecta tamen et minus absoluta extabant, Theologi Societatis luculentius evolventes in unum corpus redigerunt! Ita inhaerebat Molina principiis Angelici Praeceptoris, dum scriberet celebrem librum suae **Concordiae**, et conformiter ad doctrinam summorum Doctorum Augustini et Thomae tradidit suam famosam de Praedestinatione sententiam!